

Recenze

Průvodce po Rakouském státním archivu ve Vídni pro českého návštěvníka.

Eva Drašarová, Eva Gregorovičová, Jan Hrdina, Martina Hrdinová, Jan Kahuda, Tomáš Kalina, Pavel Koblasa, Karel Koucký, Miroslav Kunt, Dagmar Kutílková, Pavla Lutovská, Petr Mařa, Marie Mírková, Jaroslav Šulc, Luboš Velek, Milan Vojáček, Jan Županič, Národní archiv – Scriptorium, spolek pro nekomerční vydávání odborné literatury, 2013. ISBN 978-80-7469-026-6 (Národní archiv), ISBN 978-80-87271-77-3 (Scriptorium).

Když v roce 1923 zakončoval Jan Opočenský v prvním čísle Časopisu Archivní školy svůj výklad o Archivní úmluvě republiky Československé s republikou Rakouskou, poznamenal: „... ve vídeňských archívech budou se ještě dlouho nacházeti drobné fondy československého původu, o jichž vydání bude třeba podle pražské úmluvy i na příště žádati. Navždy však i potom zde zůstane daleko větší část rakouských archivů předválečných, než je část nám odevzdaná, část obsahující historický materiál, na jehož vydání nedává nám pražská úmluva nároku: archívy bývalé centralistické epochy rakouské (cca 1750 až 1867, většinou až do 1888).

Již pro tento materiál bude nejen československá historiografie, nýbrž i veřejná správa dlouho ještě odkázána na vídeňské archívy. Vídní zůstanou však také, a to téměř neztenčeny, celé archívy úřadů a zařízení společných bývalé monarchii rakousko-uherské, na př. registry a archívy zahraničního ministerstva a jemu podřízených úřadů, kabinetní kanceláře a j., zejména však vojenský spisový materiál ze světové války.

Proto mám za to, že ve Vídni zůstaneme i po skončení archivní likvidace r. 1923...“ Další text zmiňuje přesun těžiště archivní práce od rozlukové, zaměřené na materiál dosud úředně potřebný, k práci historické a badatelské. Opočenský zde zmiňoval rovněž uvažované zřízení „vědeckého historického ústavu, obdobného římskému“, v každém případě zcela správně odhadl: „Bylo by však nesprávné, kdyby se někdo domníval, že provedením ustanovení první přílohy pražské úmluvy uzavřeme příštího roku své archivní účty s Vídni a že odtud odejdeme, abychom se již nevrátili.“

Bohemikální průvodce po archivu je důkazem nejen tohoto tvrzení, ale i skutečnosti, že „archivní účty“ českých archivářů s Vídni jsou v posledních letech vedeny v přátelské rovině, nejen pokud jde o vzájemné vztahy odborné i osobní, ale také institucionální, jak ukazuje oboustranná výměna některých archiválií, dotýkajících se výhradně českého a v opačném případě rakouského obsahu.

Že byla rozluka provedena na základě státoprávním, a šlo především o dokumenty správního charakteru, je zřejmé, stejně jako nesmyslnost představy, že by bylo možné všechna bohemika, nalézající se ve Vídni vybrat z existujících archivních celků a převést do Prahy, bez ohledu na zásadu provenienčního principu. Takový důkladný výběr se podařilo udělat

teprve v poslední době a to nikoli fyzickým rozdělením původních registraturních celků, ale podrobným soupisem bohemik, v nich se nacházejících.

Průvodce vznikl v rámci tříletého výzkumného projektu probíhajícího v letech 2008–2010 a podpořeného Grantovou agenturou České republiky. Jedná se o společnou práci týmu našich archivářů, kteří, byť neměli k dispozici onen Karlem Kazbundou a jinými zamýšlený historický ústav, zato však obětavou podporu rakouských kolegů, vytvořili systematickou práci ve Vídni průvodce, který má přes 900 stran textu a řadí se tak mezi základní pomůcky, které by neměly chybět ve výbavě žádného českého historika, zabývajícího se obdobím novověku až do konce první světové války.

Vnitřní struktura knihy, jak lze ostatně u průvodce po archivu předpokládat, kopíruje strukturu uspořádání archivu samotného, záznamy jednotlivých fondů a sbírek pak obsahují český a původní název fondu, časový rozsah, stručnou informaci o původci, popis struktury fondu, přehled registraturních pomůcek a spisového materiálu, informaci o archivních pomůckách a související literatuře.

První kapitola tvoří úvod z pera ředitelky Národního archivu Evy Drašarové, předmluva emeritního generálního ředitele Rakouského státního archivu ve Vídni Lorenze Mikoletzkého a vlastní úvod k průvodci popisující dějiny a strukturu archivu, přehled dosavadních českých bádání ve Vídni (zde vzpomeňme alespoň Františka Palackého nebo Antonína Gindelyho), strukturu knihy a základní literaturu o archivu a českých výzkumech v něm z pera Jana Kahudy.

Druhá kapitola popisuje fondy bývalého Domácího, dvorského a státního archivu. Sem patří dvě fondové skupiny týkající se diplomacie a zahraniční politiky, rozdělené rokem 1848. Dále fondová skupina Habsbursko-lotrinských domácích/rodinných archivů; fondové skupiny Kabinetní archiv; Archivy dvorských úřadů, soukromých a rodinných fondů; Zemská oddělení; Listinné řady; Sbírký rukopisů a Zvláštní fondy.

Třetí kapitola představuje fondy bývalého Všeobecného správního archivu. Ty jsou tvořeny fondovými skupinami Vnitro; Spravedlnost; Vyučování a kultus; Zemědělství; Obchod; Šlechtický archiv; Osobní pozůstalosti; Rodinné archivy; Doprava a Sbirka plánů, map a fotografií.

Čtvrtá kapitola seznamuje s fondy Finančního archivu a Archivu Dvorské komory. Zde jsou představeny fondové skupiny Stará dvorská komora; Nová dvorská komora; Zvláštní fondy a sbírky a Ministerstvo financí. Pátá kapitola prezentuje fondy Válečného archivu – představuje fondové skupiny Personalia; Akta sociálního zabezpečení; Vojenské matriky; Akta vojenských odměn; Polní akta; Archivy vojenských těles; Vrchní velení ozbrojených sil; Ústřední úřady; Podřízené vojenské úřady; Územní velitelství; Vojenské výchovné vzdělávací ústavy; Sbirka map a plánů a Rukopisy.

Hlavní kapitoly tak představují materiál původně samostatných archivních institucí, které dnes tvoří jednotlivá oddělení státního archivu přičemž na začátku každé kapitoly je krátká informace o příslušném oddělení, složená z historie původního samostatného archivu a z přehledu současné struktury tohoto oddělení. Na konci knihy je pak připojeno německé shrnutí.

Jednotlivé kapitoly jsou dále členěny podle struktury archivu na popis jednotlivých fondových skupin, fondů, dílčích fondů, sérií a podsérií.

Zpracování jednotlivých fondových skupin se ujali archiváři zabývající se příbuznou tematikou, což bylo samozřejmě ku prospěchu věci. Vzhledem k počtu autorů a výše vyčtených fondových skupin to ukažme za všechny pouze na dvou příkladech – fondovou

skupinu Habsbursko-lotrinské domácí/rodinné archivy zpracovávala Eva Gregorovičová, která má v pražském Národním archivu na starost Rodinný archiv toskánských Habsburků.

Druhým příkladem jsou pak obě fondové skupiny týkající se rukopisů (Sbírky rukopisů v Domácím, dvorském a státním archivu a Rukopisy ve Válečném archivu) které zpracovávala Martina Hrdinová působící v Oddělení pro soupis a studium rukopisů Masarykova ústavu a Archivu AV ČR.

Nemá většího smyslu detailně probírat jednotlivosti, neboť systematické zpracování příručky neumožňuje „vypíchnout“ některé zajímavosti před jinými. Naopak, každý uživatel si zde najde to, co je nejvíce užitečné a zajímavé právě pro něho.

Zároveň lze konstatovat, že jako se badatel, zabývající se českými dějinami v období mezi léty 1526 a 1918 neobejde bez studia archiválií chovaných ve Vídni (snad s výjimkou některých regionálních otázek), tak se týž, jakožto český badatel ve Vídni, neobejde bez tohoto průvodce.

Zdaleka tu nejde o práci kterou bychom mohli označit heslem „archiváři sobě“ a soudě podle reakcí, které průvodce vyvolal nejen mezi historiky, bude nepochybně náklad prvního vydání v počtu 500 kusů brzy rozebrán.

Na závěr pak jediné povzdechnutí, nahrazující výtku, vyskytující se až příliš často v recenzích na naši historickou literaturu. Průvodce stejně jako řada jiných knih postrádá rejstříky, v tomto případě naštěstí jen tištěné rejstříky ve svazku samém, neboť jejich elektronická verze je přislíbena ke zveřejnění na internetových stránkách Národního archivu. Nutno ale přiznat, že kvalitně zpracovanými rejstříky by již tak úctyhodný svazek narostl na svém objemu do neúnosných rozměrů.

(Jan Hanousek)